

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра економіки, права та управління бізнесом

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за освітньо-професійною програмою
«Муніципальна економіка»
на тему: **«ФІНАНСУВАННЯ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО**
РОЗВИТКУ»

Виконавець:

студентка ФЕУП
Сабзалієва Алмара Тахир-кизи

_____
/підпис/

Науковий керівник:

д.е.н., професор
Андрейченко Андрій Вадимович

_____
/підпис/

Одеса 2021

ЗАГАЛЬНА ХАРКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Більшість механізмів фінансування місцевого економічного розвитку (МЕР) же давно відомі та широко застосовуються громадами України.

Світова практика вкладає в поняття МЕР комплекс інтегрованих заходів, спрямованих на створення, вдосконалення чи реформування системи соціально-економічних зв'язків для забезпечення сталого розвитку економіки певної території.

Чинне українське законодавство та діяльність органів місцевого самоврядування охоплюють переважну більшість основних механізмів фінансування МЕР, що застосовуються громадами світу. Втім в українській практиці їх застосування зазвичай є непорядкованим та безсистемним. Замість взаємодоповнення та забезпечення кумулятивного ефекту для економічного розвитку території, застосування різних механізмів фінансування МЕР часто нівелює результати дії один одного.

Комплексного розуміння концепції місцевого економічного розвитку як системи взаємопов'язаних та взаємоузгоджених механізмів і заходів в Україні бракує як на загальнонаціональному, так і на місцевому рівні. Більшість українських громад визначає пріоритетом залучення інвестицій до муніципальної економіки, проте наразі не має спроможності системно планувати і втілювати політику, спрямовану на поліпшення інвестиційного клімату, формування необхідних умов та застосування належних механізмів для залучення коштів з усіх можливих джерел на потреби МЕР.

Методичні підходи до формування, розподілу і використання фінансових ресурсів громади з позиції саме її соціально-економічного розвитку висвітлювали вчені: О.Д. Василик, К.В. Павлюк, П.В. Ворона, Н.В. Осадчук та інші.

Проте низка питань щодо методів та механізмів організації процесу управління фінансовими ресурсами, проведення оцінки взаємодії органів управління з суб'єктами господарювання на місцевому рівні, розробки й реалізації нетрадиційних організаційних структур в управлінні формуванням та використанням фінансових ресурсів ще не знайшли достатнього науково-теоретичного та методичного вирішення і потребують подальшого вивчення й уточнення з позицій управління на рівні органів місцевого самоврядування.

Мета роботи – дослідити теоретичні, методичні та прикладні аспекти фінансування місцевого економічного розвитку.

Для досягнення поставленої мети визначені наступні **завдання**:

- Визначити концепцію місцевого економічного розвитку;
- Охарактеризувати існуючі джерела фінансування місцевого економічного розвитку;
- Розглянути механізми фінансування місцевого економічного розвитку;
- Дослідити нормативно-правове забезпечення у сфері фінансування місцевого економічного розвитку в Україні;

- Зробити огляд міжнародного досвіду у фінансування місцевого економічного розвитку;
- Проаналізувати наявні практики фінансування місцевого економічного розвитку в Україні;
- Розробити рекомендації щодо вдосконалення механізмів фінансування місцевого економічного розвитку;
- Розробити рекомендації щодо вдосконалення нормативно-правової бази фінансування місцевого економічного розвитку.

Об'єкт дослідження – процес фінансування місцевого економічного розвитку.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних та прикладних аспектів фінансування місцевого економічного розвитку.

Методи дослідження. У процесі виконання кваліфікаційної роботи використовувалися загальнонаукові методи та прийоми дослідження, а саме: діалектичний, історичний, абстрактно-логічні методи, а також метод аналізу і синтезу, аналогії і співставлення та різного роду економіко-статистичні прийоми.

Інформаційна база дослідження – нормативно-законодавчі акти України, звіти та аналітичні матеріали відповідних державних органів, наукова література, довідкова література, статті журналів, інтернет-ресурси щодо фінансування місцевого економічного розвитку в Україні.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (66 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 101 сторінок. Основний зміст викладено на 93 сторінках. Робота містить 9 таблиць та 4 рисунки.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра підготовлено статтю на тему: «Аналіз можливостей фінансування місцевого економічного розвитку» у науковому студентському віснику Факультету економіки та управління підприємництвом (№ 35, випуск 2).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«Теоретичні аспекти фінансування місцевого економічного розвитку»** визначено концепцію місцевого економічного розвитку, охарактеризовано існуючі джерела фінансування місцевого економічного розвитку та розглянуто механізми фінансування місцевого економічного розвитку.

У другому розділі **«Аналітична оцінка використання механізмів місцевого економічного розвитку»** досліджено нормативно-правове забезпечення у сфері фінансування місцевого економічного розвитку в Україні, зроблено огляд міжнародного досвіду у фінансування місцевого економічного розвитку та проаналізовано наявні практики фінансування місцевого економічного розвитку в Україні.

У третьому розділі *«Шляхи вдосконалення фінансування місцевого економічного розвитку в Україні»* надано рекомендації щодо вдосконалення механізмів та нормативно-правової бази фінансування місцевого економічного розвитку.

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного дослідження можна зробити наступні висновки.

1. Місцевий економічний розвиток – це процес, в якому громадянська, бізнес та партнери з неурядового сектору працюють колективно над формуванням кращих умов для економічного зростання і створення робочих місць; метою місцевого економічного розвитку є покращення якості життя для всіх.

Визначальна роль у загальному спрямуванні місцевого економічного розвитку, визначенні його цілей і завдань належить місцевим органам влади (органам місцевого самоврядування) як колективним представникам інтересів територіальної громади.

Місцевий економічний розвиток завжди починається з планування – формування стратегій. стратегії місцевого економічного розвитку є найважливішим компонентом процесу планування розвитку будь-якої громади. В ідеалі стратегії місцевого економічного розвитку повинні стати складовою частиною більш широкого стратегічного плану розвитку громади, з наголосом на зміцненні місцевої економіки. Часовий горизонт для стратегій місцевого економічного розвитку, як правило, – від п’яти до десяти–п’ятнадцяти років з визначенням відповідних коротко-, середньо- і довгострокових результатів.

2. Більшість джерел фінансування місцевого економічного розвитку має внутрішнє походження. Деякі джерела (інвестиції, благодійна допомога) можуть бути водночас і внутрішніми, і зовнішніми. Досить довго для місцевих громад з-поміж зовнішніх джерел практично були доступні хіба що трансферти з державного бюджету. Однак тепер місцеві органи влади дедалі частіше одержують доступ до інших зовнішніх джерел. Передусім йдеться про інвестиційну та інноваційну діяльність, впровадження державних цільових програм тощо. У багатьох містах, де накопичено чимало невирішених проблем, тільки за рахунок внутрішніх джерел фінансування їх вирішити неможливо, тому дедалі більше міст виходить на ринки запозичень, а також залучає інвестиції та інші ресурси ззовні.

3. Перелік механізмів фінансування місцевого економічного розвитку, який сьогодні використовується у світовій практиці, є досить широким. кожне місто, кожен муніципалітет має унікальний, притаманний лише даній територіальній громаді набір можливостей та проблем, тому мусить застосовувати індивідуальний підхід до вибору механізмів місцевого економічного розвитку. У міжнародній практиці за вибір механізмів місцевого економічного розвитку, так само як і джерел його фінансування, відповідають саме місцеві громади та їх лідери.

4. За чинним законодавством, органи місцевого самоврядування, застосовуючи певні механізми для залучення фінансових ресурсів на потреби

місцевого економічного розвитку, поєднують адміністративні та договірні підходи (державно-приватне партнерство, орендні відносини, концесія, приватизація комунального майна). З одного боку, органи місцевого самоврядування реалізують свої владні повноваження через ухвалення рішень, проведення конкурсного відбору, встановлення адміністративних обмежень і т. ін.; з іншого – місцеві ради та їхні виконавчі органи виступають стороною договірних відносин, беруть на себе зобов'язання, поряд з суб'єктами господарювання чи інвесторами.

Сьогодні органи місцевого самоврядування за певних обставин мають право виступати учасниками економічних відносин нарівні з суб'єктами підприємництва. Обмеженість бюджетних ресурсів та недостатня ефективність адміністративних механізмів об'єктивно спонукають і, очевидно, надалі спонукатимуть органи місцевого самоврядування до того, щоб ширше застосовувати договірні ринкові механізми. Використання таких механізмів, попри проблеми законодавчого регулювання, насправді великою мірою залежить від політичної волі місцевої влади.

5. Вибір механізмів МЕР, так само як і джерел його фінансування, у міжнародній практиці є відповідальністю місцевих громад. Тому виокремити певні усталені моделі МЕР, застосовувані в тій чи тій країні, не можливо. Підходи деяких місцевих громад до виконання та фінансування власних пріоритетних завдань можуть бути принципово різними в межах однієї країни чи регіону. Наприклад, інституція місцевого економічного розвитку в містах штату Юта в США діє щонайменше у трьох різних формах: 1) як структурний підрозділ виконавчого органу міської ради; 2) як окрема інституція, підпорядкована міській владі; 3) як так звана публічна корпорація, що має змішаний склад правління.

Міжнародний досвід вказує, що децентралізація повноважень у сфері МЕР відбувається у двох вимірах: державний-місцевий та публічний-приватний. В обох випадках це пов'язано із потребою в оптимізації ресурсів, необхідних для забезпечення потреб місцевого розвитку, а також із більшою увагою до його сукупного впливу на якість життя громади.

6. Протягом 2020 року в Україні реалізовувалось 618 проектів міжнародної технічної допомоги, зареєстровані на 31.12.2020, загальною кошторисною вартістю 6,6 млрд дол США, (у т.ч. 10 проектів 3,1 млрд. дол. США, що фінансуються з Чорнобильського Фонду «Укриття» та Рахунку ядерної безпеки).

У розрізі секторів, найбільше проектів (103 проекти) реалізовувались у секторі «Урядування та громадянське суспільство» та (81 проект) «Освіта та наука». Досить багато проектів спрямовані на енергетику та енергоефективність (73 проекти), а також регіональний розвиток (59 проектів). На сектор «Економічний розвиток і торгівля» припадає лише 2% загального обсягу МТД.

Аналіз офіційної інформації на веб-сайтах об'єднаних територіальних громад свідчить проте, що на сьогодні більша доля у фінансуванні місцевого економічного розвитку все ще припадає на бюджетні кошти. В той же час із отриманих даних видно, що за рахунок впровадження реформи децентралізації

збільшилося фінансування місцевого економічного розвитку за кошти місцевих бюджетів. Також все ще має місце низький рівень освоєння коштів міжнародної технічної допомоги (як кредитних, так і грантових). Це перш за все пов'язано з відсутністю професійних проектних менеджерів, зокрема, у громадах селищного та сільського типів.

7. За результатами аналізу у третьому розділі роботи було надано рекомендації щодо вдосконалення механізмів та нормативно-правової бази фінансування місцевого економічного розвитку.

8. За даними посольств та представництв донорів, очікуваний обсяг ресурсів МТД, які планується надати Україні у 2021 році складає приблизно 615,8 млн. дол. США. З урахуванням тенденції щодо збільшення обсягів міжнародної технічної допомоги, ґрунтуючись на аналізі проведеному у другому розділі роботи та з урахуванням поступового впровадження наданих рекомендацій можна спрогнозувати суттєві зміни у структурі джерел фінансування місцевого економічного розвитку через 5 років.

АНОТАЦІЯ

Сабзалієва Алмара Тахир-кизи, «Фінансування місцевого економічного розвитку».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за магістерською програмою професійного спрямування «Муніципальна економіка». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2021.

У роботі визначено концепцію місцевого економічного розвитку, охарактеризовано існуючі джерела фінансування місцевого економічного розвитку та розглянуто механізми фінансування місцевого економічного розвитку.

Досліджено нормативно-правове забезпечення у сфері фінансування місцевого економічного розвитку в Україні, зроблено огляд міжнародного досвіду у фінансуванні місцевого економічного розвитку та проаналізовано наявні практики фінансування місцевого економічного розвитку в Україні.

Надано рекомендації щодо вдосконалення механізмів та нормативно-правової бази фінансування місцевого економічного розвитку.

Ключові слова: механізм фінансування, джерела фінансування, місцевий економічний розвиток, бюджетні кошти, інвестиційні кошти, кредитні кошти, грантове фінансування.

ANNOTATION

Sabzaliieva Almara, “Financing of local economic development”.

Qualifying work on obtaining a master's degree in the specialty 076 "Entrepreneurship, Trade and Stock Exchanges" under the educational program "Municipal economy". – Odessa National Economic University. – Odessa, 2021.

The thesis defines the concept of local economic development, characterizes existing sources of financing local economic development, and examines mechanisms for financing local economic development.

The legal support in the field of local economic development financing in Ukraine is examined, the international experience in financing local economic development is reviewed, and the existing practices of financing local economic development in Ukraine are analyzed.

Recommendations to improve the mechanisms and regulatory framework for financing local economic development are made.

Key words: financing mechanism, sources of financing, local economic development, budgetary funds, investment funds, credit funds, grant financing.